

מלבי"ם פרשת בלק

במדבר פרק כב

(ב) וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן-צִפּוֹר אֶת כָּל-אֲשֶׁר-עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי: (ג) וַיִּגַּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מֵאֵד כִּי רַב-הוּא וַיִּקְּץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ו) וְעַתָּה לָכֵה-נָא אֶרְהֶ-לִי אֶת-הָעָם הַזֶּה כִּי עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוּלַי אוּכַל נִכְהֶ-בּוֹ וְאֶגְרָשְׁנוּ מִן-הָאָרֶץ כִּי יִדְעֵתִי אֶת אֲשֶׁר-תִּבְרַךְ מִבְּרַךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָר יוֹאֵר:

(יא) הִנֵּה הָעָם הַיֵּצֵא מִמִּצְרָיִם וַיִּכַּס אֶת-עֵינָיו הָאָרֶץ עַתָּה לָכֵה קְבֵה-לִי אֹתוֹ אוּלַי אוּכַל לְהִלָּחֵם בּוֹ וְגִרְשֵׁתִיו: (יב) וַיֹּאמֶר אֶל-לֵהִימָּה אֶל-בַּלְעָם לֹא תִלָּךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

(יז) כִּי-כַבֵּד אֶכְבְּדָךְ מֵאֵד וְכָל אֲשֶׁר-תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה וְלָכֵה-נָא קְבֵה-לִי אֶת הָעָם הַזֶּה:

במדבר פרק כג

(ז) וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר מִן-אֲרָם וַיִּנְחֵנִי בָּלָק מֶלֶךְ-מוֹאָב מִהַרְרֵי-קָדִים לָכֵה אֶרְהֶ-לִי יַעֲקֹב וְלָכֵה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל: (ח) מָה אֶקְרָב לֹא קְבֵה אֶל-וַיִּמָּה אֲזַעֵם לֹא זַעֵם ה':

(יא) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בַּלְעָם מָה עֲשִׂיתָ לִּי לִקְרָב אֵיבִי לִקְחֹתִיךָ וְהִנֵּה בִּרְכַת בְּרַךְ:

(כה) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בַּלְעָם גַּם-קְרָב לֹא תִקְבְּנוּ גַם-בְּרַךְ לֹא תִבְרַכְנוּ:

(כז) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בַּלְעָם לָכֵה-נָא אֶקְרָבֵךְ אֶל-מְקוֹם אַחֵר אוּלַי יִישַׁר בְּעֵינַי הֵא-לֵהִימָּה וְקִבְּתוּ לִי מִשָּׁם:

במדבר פרק כד

(ט) כָּרַע שֹׁכֵב כְּאֵרִי וְכָלְבִיָּא מִי יִקְיָמוּנוּ מִבְּרַכְיָךְ בְּרוּךְ וְאַרְרִיךְ אַרְוִר: (י) וַיִּחַר-אַף בָּלָק אֶל-בַּלְעָם וַיִּסְפֹּק אֶת-כַּפָּיו וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בַּלְעָם לִקְרָב אֵיבִי קְרֹאתִיךָ וְהִנֵּה בִּרְכַת בְּרַךְ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים:

מלבי"ם במדבר פרק כב

(ב) השאלות (א - ד)

... וירא בלק בן צפור, הקדים להודיע מה ראה בלק לשלוח מלאכים לבלעם שיקללם, ואם היה דעתו להלחם בם היה לו להכין עצה וגבורה למלחמה, ואם היה ירא מפניהם היה לו לעשות שלום עמהם בפרט שראה שסבבו את ארצו ולא נגעו בו לרעה, ע"ז הודיע שלא היה יכול לצאת עליהם למלחמה מצד שני טעמים, א' מצד שראה את כל אשר עשה ישראל לאמורי, הגם שהיה מלך גדול ועצום ובזה ראה גבורת ישראל, [ואמר וירא בלק ולא אמר מלך מואב כי בעת שכבשו את סיחון לא היה עדיין מלך מואב כמ"ש ובלק מלך למואב בעת ההיא שלא המלך עד עתה]:

(ג) ויגר, זאת שנית שראה שמואב פחד מאד מפני העם, וא"א שיצאו למלחמה עם יראים ופוחדים, וגם לא היה אפשר לו לשבת מריב ושלא להלחם, כי ראה בלק כי ויקץ מואב ר"ל שהגם שהיו גרים מפניהם לא יכלו להיות בשלום עמם כי קצו בהם מצד שהם בני ישראל, ששם זה מציין מעלתם והיותם מובדלים בדת מיוחדת ובגוים לא יתחשב ואין שנאה כשנאת הדת:

(ה) השאלות (ה - יב)

...ולמה באו כמה שנוים בין מה ששלח בלק ובין מה שספר בלעם לה'... בלק אמר ארה לי ובלעם אמר קבה לי בלק אמר אוכל נכה בו ובלעם אמר להלחם בו... ולמה אמר לא תאר והוא אמר קבה.

(ו) ועתה לכה נא ארה לי, ובלעם אמר לכה נא קבה לי, ולהבין זה צריך אני להודיעך ההבדל בין ג' לשונות שבא על הקללה, מקלל, אורר, נוקב או קבה, אורר מציין הרושם שעושה ע"י הקללה שפועל מארה וגרעון וחסרון בכח גופו או בקנינו, אבל קלל או נקב אינו מציין את הרושם שיעשה במקולל, רק את דבור הקללה בלבד אעפ"י שאינו עושה שום רושם בקללתו, וע"כ הקללות היוצאים מאת ה' יבואו תמיד בלשון ארור כי הם עושים רושם ומארה במקולל, ולא נמצא לשון קללה מה' רק פעם א' לא אוסיף לקלל עוד את האדמה, אבל אשר יהי' מאדם אל הא-להים לא בא לשון ארור בשום פעם, רק בא כי יקלל א-להיו, ויקוב את השם ויקלל, כי א"א שהאדם יפעל איזה רושם בקללתו למעלה. וההבדל שבין מקלל ובין נוקב, שמקלל מציין דבור הקללה והבזיון הנקשר עמה כמו והוא קללני קללה נמרצת (מ"א ב), והנוקב מציין שמפרש את הקללה בפרהסיא ומזכיר את שם המקולל, כי פעל נקב מציין שמפרש דבורו בין לטוב בין לרע, כמו נקבה שכרך עלי, אשר נקבו בשמות, וכשבא על הקללה מציין שמפרש את קללתו בכל פרטיו ובפרהסיא. והנה בענין בלעם יש אומרים שהיה בכוחו להרע לאיש או לאומה שלמה בכח נחושים וכשפים או עין הרע שיכול להזיק ולהשחית באמצעות כחות של העולם השפל, או באשר היה קוסם ובקי במשפטי הכוכבים היה יודע לעשות טלסמאות להוריד השפע מעליונים לטוב או לרעה על התחתונים, וז"ש שהיה יודע לכוון השעה שהקב"ה כועס בה וכמ"ש הרי"א, ודעת הראב"ע שלא היה יכול לפעול מאומה רק שהיה יודע מזלות ובעת ראותו במזל של שום אדם שהגיע עת רעתו היה מקלל אתו ובבא הרעה אל המקולל יחשבו הרואים והשומעים שבעבור קללתו באה הרעה, ומבואר שבלק וכל האומות האמינו אז כי יש בכוחו להרע בקללתו, שזה נקרא אירור כי מחסר ומגרע את המקולל, וכבר באר שבלק לא יכול לצאת למלחמה על ישראל מפני שני דברים: [א] מפני שראה גבורת ישראל בכבשם את האמורי, [ב] מפני שנפל על עם מואב פחד ורעד כמ"ש ויגר מואב ולא היה אפשר להוציאם למלחמה כלל באשר נמס לבבם ולא קמה עוד רוח באיש מפניהם והיה צריך: [א] שבלעם יפעל בקללתו שיהיה מארה וחסרון בכח ישראל, וזה נקרא אירור, [ב] שיחזק את ידי מואב ויוציא מלבם את הפחד שנפל עליהם כדי שימצאו אומץ בלבבם לצאת להלחם, וזה יהיה ע"י קבה שהוא פרישת הקללה ופרסומה אם יקלל אותם במעמד כל שרי מואב ואנשי המלחמה שכלם האמינו שקללתו עושה רושם ומארה ומחליש כח המקולל, יסיר הפחד מלבם ויתעוררו לצאת להלחם, ואז אף אם באמת לא יעשה רושם בקללתו ירויח עכ"פ שיתחזקו ידי גבורי מואב, אולם בלק העלים מבלעם פרט זה שנפל פחד על עם מואב עד שיראים לצאת למלחמה כלל, כי הוא העלים מבלעם שהם העם הנודע למשגב שיצאו ממצרים לפני ארבעים שנה ושמן נודע בכל העולם עד שכל העמים נפל עליהם אימתה ופחד וגם לא הזכיר לו מה שכבשו את סיחון רק אמר הנה עם יצא ממצרים שיצא עתה עם בלתי נודע, ושמואב מוכן לצאת למלחמה נגדו בלי פחד כלל, ולכן לא אמר אולי אוכל להלחם בו, כי זאת לא הודיע שאינו יכול להלחם כלל כי באשר אילי מואב יאחזמו רעד, רק אמר אולי אוכל נכה בו שההכאה הוא אחרי המלחמה שאחר כי עצום הוא ממני רוצה שבלעם יארר ויגרע כח גבורתם עד שהוא ועמו יכו בו עד שיגרש אותו מכלל הארץ ההיא, ולכן אמר לכה ארה לי ולא אמר קבה, כי העקר הוא מה שיפעול בקללתו להחליש כח ישראל שיוכל להכות בהם, ועז"א כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואת אשר תאור יואר וע"כ אני רוצה שתאור אותם דוקא להחליש כחם העצום ממני:

בראשית פרק יב, ג

(ג) וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלֶיךָ אֶאֱרָ וְנִבְרַכְוּ בְךָ כָּל מְשֻׁפְחֵת הָאֲדָמָה: